

การรายงานข่าวโลกร้อนช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 :  
ความท้าทายของนักสื่อสารมวลชนว่าจะสื่ออย่างไรให้คนธรรมดาเข้าใจ

นางสมลพันธ์ โกศลสิริเศรษฐ์  
รักษาการผู้เชี่ยวชาญด้านต่างประเทศ

เราอาจจะนึกว่าสภาวะการณ์เปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หรือสถานการณ์โลกร้อน ไม่มีความเกี่ยวข้องกับการรายงานข่าวเรื่องโรคระบาดโควิด-19 ที่แพร่กระจายจนผู้คนเจ็บป่วยและล้มตายไปทั่วโลก

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หรือเรียกกันง่ายๆ ว่าสภาวะโลกร้อน เกิดขึ้นที่ประเทศไทยอย่างชัดเจนที่พื้นที่ภาคเหนือ ในช่วงเดือนมีนาคม 2563 ซึ่งเป็นช่วงเดียวกับที่โรคโควิด-19 แพร่ระบาดเข้ามาในประเทศไทย โดยเกิดไฟป่าและหมอกควันไปทั่วจังหวัดเชียงใหม่ และนับเป็นภัยพิบัติทางธรรมชาติที่ร้ายแรงที่สุดครั้งหนึ่งของประเทศในรอบหลายปีที่ผ่านมา และไม่เพียงเฉพาะไฟป่าที่เกิดจากการทำไร่เลื่อนลอยและการเผาป่าในภาคเหนือเท่านั้น ยังมีไฟป่าและควันที่กระจายมาจากประเทศเพื่อนบ้านอีก ก่อให้เกิดคลื่นความร้อนในอากาศและความแห้งแล้งในผืนดิน จังหวัดเชียงใหม่จึงติดอันดับพื้นที่ที่มีอากาศเป็นพิษระดับโลกอยู่หลายวัน

แม้ประชาชนในภาคเหนือของไทยมีความวิตกกังวลเรื่องไฟป่าและหมอกควันนี้ แต่สื่อมวลชนในไทยก็เน้นการรายงานเรื่องการสวมหน้ากากอนามัยด้วยเหตุผลของโรคระบาดจากระบบทางเดินหายใจ อันเกิดจากไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) อย่างเดียว เพราะมีข่าวพาดหัวในเรื่องนี้ทุกวัน ความจริงแล้วไฟป่าและมลพิษทางอากาศ เป็นสิ่งเตือนใจอย่างแจ่มชัดว่าผู้คนทั้งโลกต่างเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน โดยพฤติกรรมของมนุษย์ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และโรคระบาดร้ายแรงก็เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ในฐานะผู้ก่อเหตุและผู้ได้รับผลกระทบที่ตามมา

การแพร่กระจายของข่าวที่บิดเบือนและข่าวที่ให้ข้อมูลผิดๆ เกี่ยวกับโรคโควิด-19 เป็นไปอย่างกว้างขวางในช่วงหลายสัปดาห์ของการแพร่ระบาด แต่ข่าวสารเรื่องวิกฤตสภาพภูมิอากาศก็เต็มไปด้วยข่าวบิดเบือนและข้อมูลที่ผิดๆ มาหลายปี ยกตัวอย่างเช่น เยาวชนในยุโรปและในสหรัฐอเมริกาบางกลุ่ม (ฝ่ายที่ตรงข้ามกับนางสาว Greta Thunberg- สาววัยรุ่นชาวสวีเดน ที่รณรงค์เรื่องสิ่งแวดล้อม) ยังมองว่าข่าวเรื่องโลกร้อนและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นเพียงการสร้างสถานการณ์ของนักกิจกรรมสิ่งแวดล้อม ที่สร้างเรื่องให้ผู้คนตื่นตระหนกและหวาดกลัว

สำหรับคนไทยต้องตระหนักว่าเรื่องไฟป่าและควันพิษ ไม่ใช่เรื่องพูดกันเท่าๆ ของนักสิ่งแวดล้อม แต่เป็นสถานการณ์ที่เลวร้ายลงทุกปีๆ และเกิดขึ้นจากน้ำมือของมนุษย์ทั้งสิ้น ไฟป่าและมลพิษในอากาศถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลก และกลายเป็นโลกร้อนที่จะนำไปสู่ภัยพิบัติและหายนะอื่น ๆ ที่ตามมา



เหล่าเณรน้อยร่วมกันลดพื้นที่แพร่กระจายของไฟป่า ใน อ.ลี้ จ.ลำพูน เครดิตภาพ : UNESCO, Bangkok

ความร้ายแรงของวิกฤติสภาพภูมิอากาศ ก็ร้ายแรงพอๆ กับโรคโควิด-19 เพราะส่งผลกระทบต่อประเทศที่มีกลุ่มคนรายได้น้อยและกลุ่มชนชั้นกลางจำนวนมาก รวมทั้งชุมชนคนที่เปราะบาง คือผู้สูงอายุ คนพิการ เด็ก สตรี และคนเจ็บป่วย ผลกระทบของวิกฤติสภาพภูมิอากาศ ส่งผลไปยังทุกประเทศในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก แม้ว่าประเทศอุตสาหกรรมใหญ่ๆ อาจไม่รู้สึกรังถึงผลกระทบนี้ ทั้งที่เป็นผู้ปล่อยมลพิษปริมาณมาก แต่โลกเรามีระบบที่เชื่อมโยงกัน ดังนั้นผลกระทบใดๆ ก็ต้องส่งถึงกันแน่นอน

เมื่อสื่อมวลชนทำการรายงานข่าว และผลิตรายการเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ สิ่งที่ยังรายงานและผลิตขึ้น ก็ส่งผลกระทบต่อสังคม เพราะหลายสังคมยังมีผู้คนที่ยังมองว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ไม่ใช่เรื่องจริง ไม่ต้องให้ความสนใจมาก สื่อมวลชนสายสิ่งแวดล้อมจึงพบกับความท้าทายเรื่องนี้เป็นอย่างมาก

บางทีความท้าทายที่ใหญ่ที่สุดซึ่งสื่อมวลชนหลักและสื่อมวลชนอิสระต้องเผชิญในการรายงาน เรื่องการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศก็คือ ประเด็นเชิงเทคนิคและวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมซึ่งยุ่งยาก เกินความเข้าใจของประชาชน ว่าเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของคนธรรมดาอย่างไร วิทยาศาสตร์เรื่องอากาศ อาจมีความยุ่งยากซับซ้อน พ่วงไปกับการโต้แย้งกันในหน่วยที่กำหนดโดยบาย ไปจนถึงการรณรงค์ในวงการวิชาการ การโต้แย้งระหว่างนักวิชาการและนักการเมือง ซึ่งนิยมใช้ศัพท์แสงเฉพาะด้านกันทั้งคู่ ผนวกกับการแสดงตัวเลข สถิติและกราฟที่ซับซ้อนหลายชั้น ทำให้เรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศยิ่งห่างไกลออกไปจากชีวิตผู้คน

ผู้สื่อข่าวและผู้ผลิตรายการจำเป็นต้องทำให้เนื้อหาไม่ง่าย โดยอาจต้องแปลความหมายของ สิ่งที่เป็นนโยบายแบบนามธรรม และศัพท์แสงในวงวิชาการที่พูดจากันในหมู่นักวิชาการและผู้ที่มีอำนาจในการ ตัดสินใจ โดยต้องไม่ตกหล่นความหมายที่สำคัญจำเป็นและต้องไม่นำเสนอข้อเท็จจริงที่ผิดเพี้ยนไป องค์การยูเนสโก สำนักงานสาขากรุงเทพฯ เห็นถึงความสำคัญจำเป็นนี้ จึงได้จัดให้มีการอบรมแบบออนไลน์ ผ่านจอภาพ เมื่อเดือน เมษายน ที่ผ่านมา โดยมีผู้เข้าร่วมเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และใช้เนื้อหาจากแนวทางของยูเนสโก หัวข้อ “การทำให้เนื้อหาเข้าถึงประชาชนจากการรายงานข่าวเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการพัฒนา อย่างยั่งยืนในเอเชียแปซิฟิก”

ในช่วงของการอบรมดังกล่าว นักศึกษาถูกขอให้หาตัวอย่างที่น่าสนใจเกี่ยวกับการรายงานเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในประเทศไทย เมื่อถามว่าอะไรคือสิ่งกระตุ้นความสนใจของพวกเขา ที่มีต่อข่าว คำตอบของแทบทุกคนคือ ข่าวหรือบทความเหล่านั้นมีความเกี่ยวข้องกับพวกเขาในระดับส่วนตัว

ผู้สื่อข่าวหรือผู้ผลิตรายการที่ทำรายงานข่าวหรือสารคดีเรื่องการเปลี่ยนแปลงของ สภาพภูมิอากาศ จำเป็นต้องส่งต่อแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ที่ยุ่งยากซับซ้อนไปสู่ประชาชนในภาษาที่คนธรรมดา เข้าใจได้ และทำให้เนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกับความเป็นมนุษย์ โดยการรายงานหรือผลิตรายการต้องใช้การเสนอ เนื้อหาจากหลากหลายมุมมอง และต้องมีข้อมูลที่ได้รับมาจากนักวิทยาศาสตร์ ผสมกับข้อมูลจากแหล่งอื่นด้วย

สำหรับผู้สื่อข่าวและผู้ผลิตรายการในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก การได้ทำรายงานข่าวหรือ ผลิตรายการเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศจะมีความหมายถึงหลายสิ่งหลายอย่าง เช่น ในระดับท้องถิ่น จะหมายถึง การได้ช่วยรักษาชีวิตคน ช่วยในการเปลี่ยนแปลงนโยบายภาครัฐ และช่วยสร้างพลัง ให้กับประชาชนในการที่จะมีทางเลือกแบบมีข้อมูลประกอบ ข่าวสารที่ให้ข้อมูลความรู้ ทำให้สื่อมวลชนช่วยสร้าง ความกระจ่างว่า มีใครทำอะไรไปบ้างในอันที่จะช่วยบรรเทาปัญหาอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และยังเป็นการเข้าถึงและให้การช่วยเหลือสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม ส่วนในระดับระหว่างประเทศ ก็จะทำให้เห็นว่าการ รายงานข่าวอย่างมีจรรยาบรรณและความครบถ้วนของข้อมูล จะช่วยให้เรื่องราวในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก เข้าไปสู่การรับรู้ของคนทั้งโลก และยังช่วยกระตุ้นให้ประเทศที่กำลังพัฒนาและที่พัฒนาแล้วได้ระดมความร่วมมือ ในการช่วยเหลือชุมชนที่เปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ

สื่อมวลชนต้องการคำตอบว่าน้ำท่วมในกรุงเทพฯ ส่งผลกระทบต่อคนพิการ สตรี และเด็ก รวมทั้งธุรกิจบริษัทห้างร้านขนาดเล็ก สภาพมลพิษทางอากาศในเชียงใหม่มีผลอย่างไรต่อผู้ที่มีความเสี่ยงต่อโรคระบบทางเดินหายใจในยามที่มีโรคระบาดโควิด-19 มาเพิ่มเติมพร้อมกัน... ผู้คนจะสนใจในเรื่องราวเหล่านี้รวมทั้งสนใจในสาเหตุของปัญหาดังกล่าวด้วย



เครดิตภาพ : thaiwater.net

การระบาดของโรคโควิด-19 ทั่วโลก จะส่งผลต่อสุขภาพของสาธารณสุขรวมทั้งต่อระบบสังคม และเศรษฐกิจไปอีกยาวนานตลอดช่วงของการฟื้นฟูและภายหลังจากที่มีการรักษาได้ หรือมีวัคซีนป้องกันแล้ว แต่ผลกระทบจะไม่แตกต่างกันหากจากส่วนอื่นของสังคม หรือแยกจากระบบสวัสดิการหรือสิ่งแวดล้อม ยิ่งประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องครบถ้วนมากเท่าไร ยิ่งเป็นผลจากการทำงานอันดีเยี่ยมของนักสื่อสารมวลชนมากเท่านั้น ข้อมูลข่าวสารที่สื่อออกไปจะช่วยกำหนดวิธีการรับมือภัยพิบัติที่มีประสิทธิภาพต่อวิกฤติในปัจจุบันและรับมือกับความท้าทายเรื่องการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศที่พวกเราจะต้องเผชิญในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า

เรียบเรียงจาก

David Young . *Climate disinfo echoes in challenges to covering COVID: UNESCO* [online]

April 24, 2020. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2563 จาก [https:// Bangkok.unesco.org](https://Bangkok.unesco.org)